

риторики, оратор надає перевагу традиції. Так, на відміну від американського егоцентризму в публічній доповіді, у виступі українського політика переважає займенник **ми** як показник єдності із народом: *Ми – єдиний український народ. На Заході і на Сході, на Півночі і на Півдні усім однаково болять бідність і безправ'я; Ми громадяни України, і ми прагнемо змін.*

Фіксуємо у публічних виступах і вживання особового займенника **я**, що вказує на усвідомлення оратором своєї суспільної місії, відтворює рішучу позицію віри у правильність своїх дій: *Я іду у президенти! Я виграю вибори! Це буде перемога всіх; Я не обіцяю, а присягаю – вона (влада) це зробить; Я вірю, що добро і любов до України переможуть; Я іду у президенти, бо я вірю в Україну. Я вірю – її народ сам визначить своє майбутнє.*

Звернімо також увагу на побудову публічного виступу. Зокрема, на такий композиційно-стилістичний складник, як початок та заключна частина промови. Як правило, промова починається звертанням. З одного боку, воно відтворює рівень культури оратора, з іншого, окреслює аудиторію, до якої апелюють. Пан Ющенко обирає такі форми, як *дорогі українці, дорогі мої друзі, дорогі мої земляки, дорогі співвітчизники, шановна громадо*, що створює позитивні емоції у слухачів. Основне завдання такого прийому – привернути увагу до промови, викликати довіру до оратора.

Заключне слово у передвиборчих промовах – це переважно заклик до конкретних дій, які, на думку оратора, допоможуть у вирішенні поставлених завдань. Лідер «Нашої України» висловлює *упевненість у перемозі (Я вірю у свої і ваші сили)*. Він *закликає народ об'єднати зусилля* заради майбутнього (*Моя перемога – це перемога усіх. Разом переможемо!!! Скажіть усім, повернувшись додому, – я вірю в Україну, я знаю свій обов'язок, разом ми переможемо!*). Закінчується промова *уславленням Бога, держави та народу (Слава Господу Богу і слава Україні!!! Слава вам і слава Україні!)*.

Емоційні промови п. Ющенка є досить насиченими за змістом та композиційно гармонійними. Враховуючи традиції класичної та слов'янської думки, він зміг довести, що в Україні це мистецтво має свій шлях. В інтерв'ю газеті «День» від 17.07.1999 популярна українська письменниця О. Забужко сказала таку фразу про закони сучасного суспільства: «Де немає лицаря, приходять пахан». Так хочеться вірити в те, що український народ знайшов свого лицаря, принаймні *лицаря рідного слова*.

Орися Демська-Кульчицька

ДЕЩО ПРО КЛАСИФІКАЦІЮ ТЕКСТОВИХ КОРПУСІВ

У результаті процесу застосування комп'ютера і комп'ютерних технологій до організації лінгвістичного дослідного матеріалу в 1960-х роках виникає корпусна модель подання текстових даних для наступних лінгвістичних досліджень та програмних застосувань. Важливою якісною перевагою такої організації фактичного матеріалу є можливість його багатократного та різноаспектного використання завдяки комп'ютерній формі існування.

З появою і розвитком корпусної моделі організації текстових ресурсів та здійснення досліджень мови на їхній основі розвивається окремий напрям корпусної лінгвістики, об'єктом якої є *текст*, а предметом – *корпус*: **перетворена на електронну форму, системно організована та програмно оброблена сукупність текстів.**

Дослідження мови на базі електронних корпусів сьогодні стали одним із основних дослідних методів у лінгвістиці. У галузі корпусної лінгвістики працюють, зокрема, Д. Байбер, Дж. Синклер, Г. Кеннеді, Н. Іде, М. Банько, Й. Гаїч, С. Шаров, В. Риков, Л. Ричкова та ін. На жаль, українське мовознавство усе ще не оперує корпусним методом організації фактичного мовного матеріалу, впровадження якого частково пов'язано з класифікацією корпусних об'єктів.

Нині існує чимало корпусних класифікацій, але заслуговують на увагу не всі. Релевантними для створення загальної типологічної картини текстових корпусів вважаємо класифікації Л. Ричкової, А. Баранова, Є. Карпіловської, Г. Кеннеді та Дж. Синклера. Принциповим у цих класифікаціях є виділення *повнотекстових, фрагментних, дослідницьких, ілюстративних, фундаментальних, динамічних, статичних, діяхронних, синхронних, інтерпретаційних, загальномовних, спеціалізованих, паралельних, порівняльних, усних і писемних текстів, неанотованих і анотованих* корпусів.

Повнотекстові та фрагментні корпуси виділяють Л. Ричкова та Г. Кеннеді. Дослідницькі корпуси ідентифікують Л. Ричкова, А. Баранов та Є. Карпіловська, але лише Л. Ричкова і А. Баранов виводять опозицію дослідницький vs ілюстративний корпус. Таке розрізнення ґрунтується переважно на призначенні та характері застосування кожного з цих типів корпусних об'єктів.

Дослідницькі корпуси, за А. Барановим, „призначені головно для вивчення різних аспектів функціонування мовної системи. Їх будують не *post factum* – після проведення якого-небудь дослідження, а до його здійснення. Цей тип корпусів даних, як правило, орієнтований на широкий клас лінгвістичних завдань” [1, 116]. Ілюстративні ж – „створюють після здійснення наукового дослідження: їхня мета не стільки виявити нові факти, скільки підтвердити і обґрунтувати вже отримані результати. Такі корпуси не є зліпком (з погляду статистики), відображенням проблемної галузі. Вони включають лише те, чого вистачає для ілюстрування описуваного феномена” [1, 116].

Є. Карпіловська протиставляє дослідницькому фундаментальний корпус і, відповідно, дещо модифікує їх призначення, покладаючи на фундаментальний корпус завдання і мету дослідницького (за Л. Ричковою і А. Барановим), а на дослідницький – ілюстративного [2, 73].

Класифікація динамічних (діяхронних, моніторингових) та статичних корпусів наявна у Л. Ричкової, А. Баранова, частково – в Г. Кеннеді та Є. Карпіловської, які задають тільки динамічний корпус.

Синхронний vs діяхронний корпус класифіковано у Л. Ричкової, А. Баранова, Г. Кеннеді, Дж. Синклера.

Реєструвальні та інтерпретаційні типи корпусних об'єктів виводить Є. Карпіловська: „реєструвальні корпуси подають тексти як цілісні об'єкти, як факт реалізації мовної системи. Корпуси інтерпретаційні становлять інформаційно-довідкові та дослідницькі системи, що дають користувачеві змогу одержати з корпусу текстів потрібну йому інформацію про окремі мовні об'єкти та їхні властивості” [2, 73].

Г. Кеннеді, присвячуючи окремий розділ систематизаційно-кваліфікативному аналізу текстових корпусів у своїй, на сьогодні уже класичній у корпусному мовознавстві, праці „Вступ до корпусної лінгвістики” [3], передовсім розділяє корпуси на загальномовні та спеціалізовані. Загальномовний корпус учений розглядає як репрезентацію національної мовної системи та її реалізації. Він має на увазі головно національні корпуси, основний критерій яких – збалансованість. Натомість характерною ознакою спеціалізованого корпусу є його скерованість на розв’язання часткових, галузевих, особливих, специфічних тощо науково-дослідних завдань. На нашу думку, спеціалізований корпус (за Г. Кеннеді) по суті співвідноситься з ілюстративним (за Л. Ричковою й А. Барановим).

У межах спеціалізованого корпусу Г. Кеннеді виділяє тренувальні та тестові корпуси, де призначення перших – спростити процес побудови машинної моделі мови, а других – програмного оброблення природної мови. До розряду спеціалізованих Г. Кеннеді також зараховує діалектні, регіональні, соціолектні та корпуси текстів, згенерованих тими, хто вивчає мову, а не є її носієм.

Аналогічно Дж. Синклер починає класифікацію корпусних побудов з виділення спеціалізованого корпусу і до розряду спеціалізованих зараховує такі корпуси, які мають „одне або більше значень не „за промовчанням” для певних характеристик” [4], тобто корпус подає дані, які характеризуються деякими відхиленнями від норми. Важливо, що корпус спеціалізованого типу принципово відмінний від корпусу, який засвідчує різні варіанти, так би мовити, нормальної реальної мови в усній і писемній формах реалізації, тобто загальномовного корпусу. Як спеціалізовані Дж. Синклер кваліфікує корпуси соціолектів, специфічних ідіолектів і термінолектів, афатичного мовлення, прикладом якого є *Special corpus: Poetry of Aphasics* (Спеціальний корпус: Поезія афатиків – ОДК) [4; 5] тощо.

Г. Кеннеді та Дж. Синклер не залишають поза увагою аспект комп’ютерної обробленості / необробленості текстових даних корпусу. На підставі цього критерію класифіковано проаналізовані/ ановані корпуси, у яких експліковано подана інформація про структуру речень і функцію різних типів слів у реченнях. Цікаво, що неанотованість у Г. Кеннеді є значенням „за промовчанням”.

Класифікація Дж. Синклера дещо відрізняється від інших. Її відмінність продиктована тим, що Дж. Синклер у своєму класифікаційному аналізі корпусів дотримується засад і вимог створення міжнародних стандартів у галузі корпусних побудов, оскільки фактично створює драфт типології текстових корпусів. Так, не кваліфіковано специфічних корпусів, але не заперечено ні їх існування ні, відповідно, необхідності їх класифікаційного опису. Лінгвіст, зокрема, зазначає, що здійснені ним класифікації „є настільки коректні, наскільки вони можуть бути такими з огляду сьогодення” [4], тобто початку / середини дев’яностих років минулого століття. Крім того, на відміну від більшості класифікацій, дослідник не виділяє синхронних і діахронних корпусів, зосереджуючись на моніторинговому корпусі, тобто діахронному.

Натомість виділено експериментальний корпус, підтипами якого є мовленнєвий, створюваний для вивчення зразків усного варіанту мови, і так званий літературний – для вивчення зразків писемного варіанту мови, у межах якого можливі підкорпуси прози, поезії і драматургії. Мовленнєві корпуси (за Дж. Синклером) можуть бути

корпусами дитячого мовлення, непідготовленого мовлення, телефонного мовлення, тобто довільної усної реалізації мовної системи.

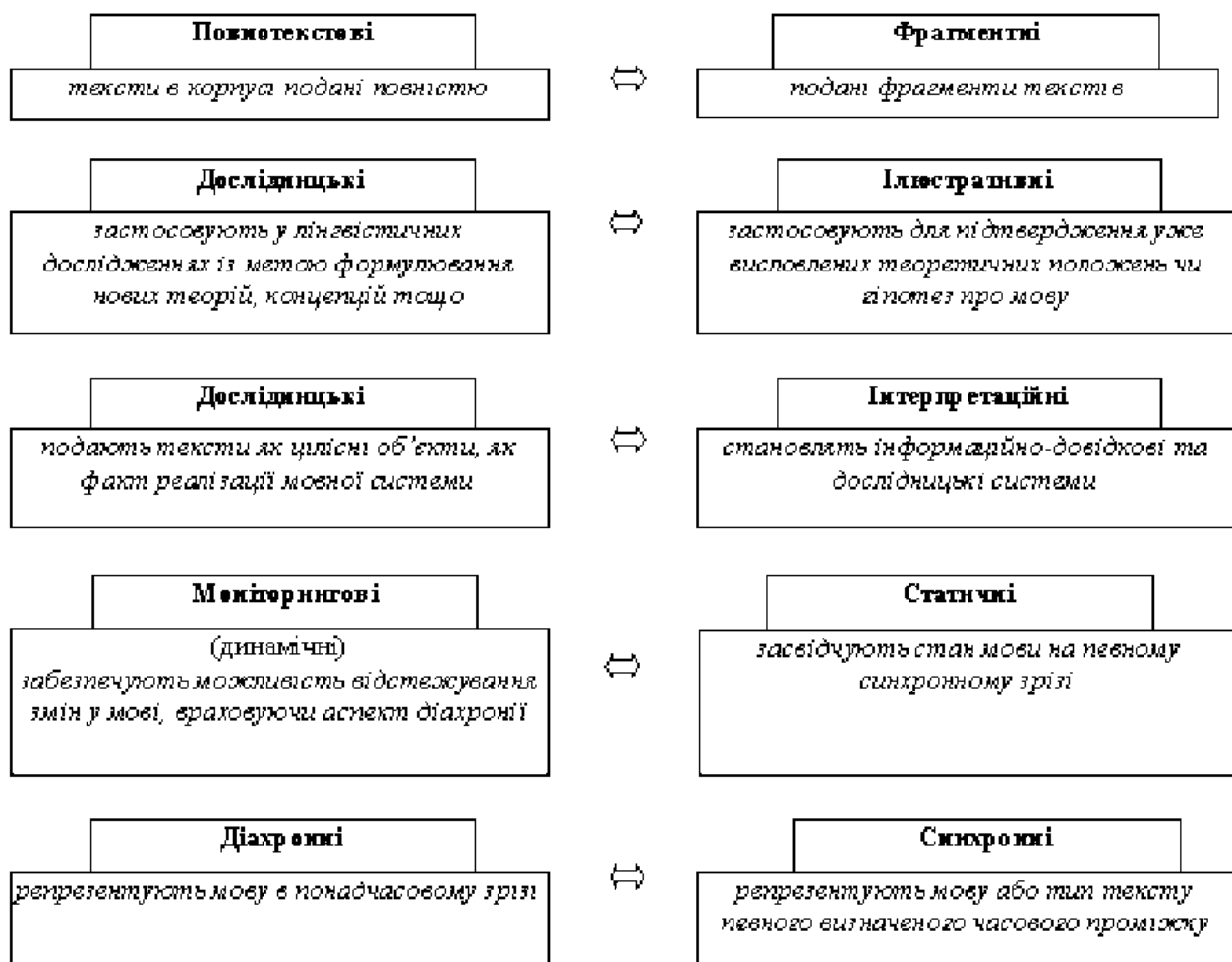
Дж. Синклер також пропонує виділяти *референційний* корпус, „основне призначення якого бути достатньо великим, щоби репрезентувати всі релевантні множини мови й типового лексику та служити основою для граматики, словників, тезаурусів та інших матеріалів, на які можна посилатися” [4, 5]. Не повністю погоджуємося з цим визначенням, оскільки у ньому відсутня вказівка на детермінативну характеристику цього типу корпусної побудови, а саме – наявність внутрішніх і зовнішніх посилань, чи референцій, від елемента до елемента корпусу чи до зовнішніх некорпусних елементів. Референційні корпуси найчастіше створюють у сучасній корпусній лінгвістиці. Їх вважають базовими у корпусному дослідженні мови. Як правило, сьогодні референційність є значенням „на промовчання”.

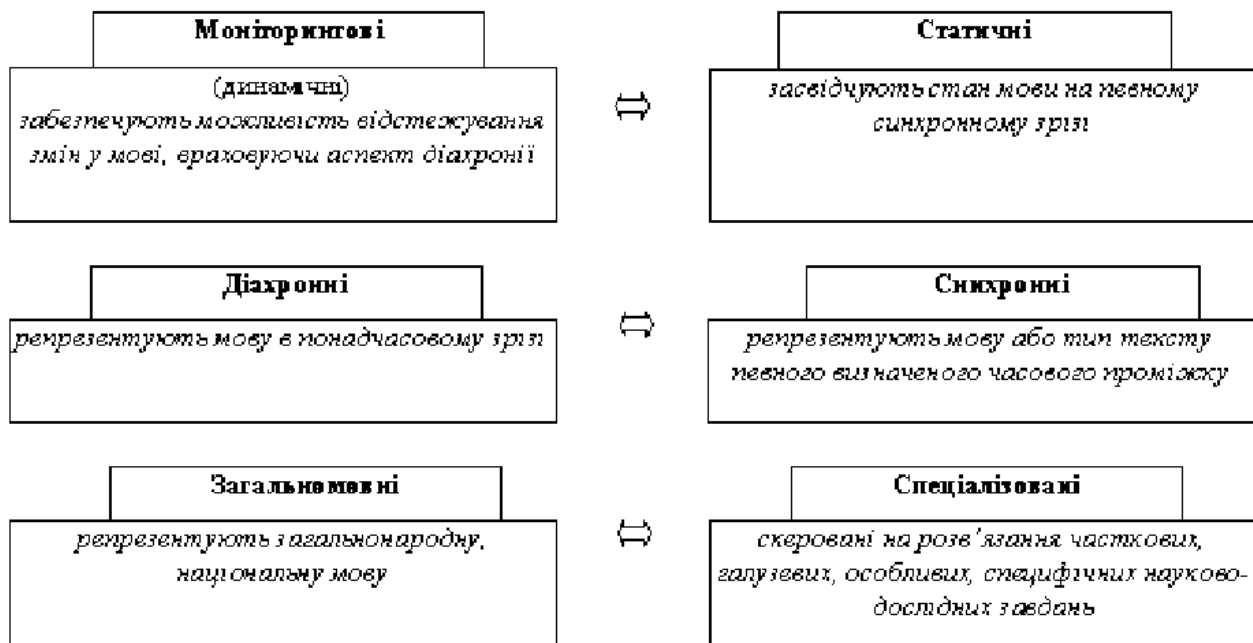
Паралельний та порівняльний корпуси, корпуси усних і писемних текстів послідовно визначають Л. Ричкова, А. Баранов, Г. Кеннеді, Дж. Синклер.

Отже, текстові корпуси залежно від їхніх типологічно-аплікативних специфік можна кваліфікувати так (див. табл. 1):

Таблиця 1.

Класифікація текстових корпусів

Обираючи корпусну організацію лінгвальних даних у мовознавстві, важливо з'ясувати питання типології текстових корпусів, оскільки тип текстового корпусу мотивує стратегію та принципи його створення, специфіку фактичного матеріалу, характер тих теоретичних і практичних завдань, які покликаний розв'язувати конкретний текстовий корпус. Розв'язання такого завдання як у лінгвістиці, так і/або в програмному застосуванні є доволі актуальним і перспективним для лінгвоукраїністики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранов А. Н. Введение в прикладную лингвистику. – М.: Эдиториал УРСС, 2001. – 358 с.
2. Карпіловська Н.Є. Вступ до комп'ютерної лінгвістики. – Донецьк: Юго-Восток, 2003. – 183 с.
3. Kennedy G. Introduction to Corpus Linguistics. – London-New-York: Longman, 1998. – 309 p.
4. Sinclair J. Corpus Typology Draft. – <http://www.icl.pi.cnr.it>, 1996.
5. Sinclair J. M. Corpus typology – A framework for classification// Studies in anglistics. – Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1995. – P. 17-33.